

סיכום פעילות המערך הקליני - מרכז משנה

תשע"ו

כללי

המערך הקליני מהווה זירה משמעותית ומרכזית בבית הספר למשפטים. עבור סטודנטים רבים, ההשתתפות בקליניקה מהווה הזדמנות חד פעמית לקחת חלק בשינוי חברתי ובעשייה למען האחר, להיחשף לאופני חשיבה ועשייה משפטיים השונים מאלו הנלמדים באולמות הלימוד, לחשוב "מחוץ לקופסת המשפט" ולרכוש כלים מעשיים להמשך דרכם. מדי שנה לוקחים חלק בקליניקות כ-220 סטודנטים/יות משנים ב' ו-ג'.

פעילות הקליניקות מגוונת ומשלבת בין פעילות משפטית קלינית של סיוע משפטי "קלאסי" לאוכלוסיות מוחלשות והנגשת המשפט לאוכלוסיות אלו, פעולות לשינוי מדיניות ועריכת דין קהילתית המשלבת פעילות בקהילה ועם הקהילה. העשייה הקלינית באה לידי ביטוי במספר אפיקים קליניים-משפטיים:

1. פעילות משפטית "קלאסית"- עתירות מנהליות, מכתבי פנייה לרשויות (רשות השידור, הוצאה לפועל, חברות ביטוח, קרנות פנסיה), תביעות משפטיות, תצהירים, צווי הגנה ועוד.
2. פעילות משפטית לשינוי מדיניות: קידום הצעות חוק, עתירות לבג"ץ, חוות דעת משפטיות, ניירות עמדה, עלוני מידע, שולחנות עגולים וכנסים.
3. עריכת דין קהילתית- הקמת קבוצות וליווי שלהן, סדנאות זכויות והעצמה בקהילה, סדנאות בנושאי משפט, זכויות אדם, אקטיביזם ושוויון לתלמידי בתי ספר, פיתוח תוכניות מנהיגות בקהילה, הנגשת סיוע משפטי באמצעות הרצאות העשרה והנגשה שפתית.

1. פיתוח וקידום המימד האקדמי והפדגוגי של הקליניקות:

1.1 כנסים קליניים ואקדמיים ושולחנות עגולים

א. ערב פתיחת השנה הקלינית-נובמבר:

"חיים בשוליים; ההיבטים המשפטיים והחברתיים של תופעת חסרי הבית בישראל": מטרת ערב זה היא לדון באפשרויות לקידום שינוי חברתי, בין באמצעות המשפט ובין באמצעות כלים לבר-משפטיים וזירות אחרות מהמשפט. השנה הערב עסק בסוגית חסרי בית ודרות רחוב ובאפשרות לעשות שינוי באמצעות דוקו (דוקו-אקטיביזם). הוקרן סרטה של קלאודיה לויך-נשמות לוינסקי" על דרות ודרי רחוב ולאחריו התקיים פאנל בהשתתפותה של קלאודיה לויך-הבימאית ויוצרת הסרט ועו"ס עמרי אברמוביץ מקים עמותת כדורגל לחסרי בית.

ב. הכנס השנתי של מרכז משנה- מאי: כבכל שנה הכנס מתמקד בתימה אחרת מעולם המשפט, אקטיביזם ושינוי חברתי. השנה עסק הכנס בייצוג נשים חרדיות בפוליטיקה והשתתפו בו הרבנית עדינה בר שלום, אסתי רידר ואסתי שושן, נשים חרדיות מקימות עמותת נבחרות, עו"ד עטרה קניסברג ראם המועמדת הראשונה למנכ"לית בתי הדין הרבניים. [לינק להזמנה](#)

ג. כנס "משפט וטיפול"- מאי: כנס אקדמי בשיתוף עם כתב העת "המשפט" וביוזמתה של ענבר כהן מנחת הקליניקה הסוציו משפטית לצעירים ונוער בסיכון. הכנס עסק בממשק בין משפט וטיפול. הוצגו בו מחקרים אקדמיים על ידי אנשי אקדמיה, מבט מהשטח על ידי אנשי שטח, עורכי דין ועובדים סוציאליים. בסיום הכנס התקיים שולחן עגול. יום העיון לוהה בהוצאה לאור של שני כרכים לכתב העת "המשפט". וועדת ההיגוי כללה נשות סגל ממוסדות אקדמיים שונים. [לינק לתוכנית הכנס](#). תקציר הרצאות הכנס הועלה ליוטיוב.

ד. שולחנות עגולים:

4.1 שולחן עגול בנושא ייצוג נשים חרדיות בפוליטיקה ביוזמת קליניקת קונקורד למשפט בינלאומי.

4.2 שולחן עגול בנושא בתי משפט ייחודיים לאלימות במשפחה ביוזמת הקליניקה לזכויות נשים.

1.2 מחקר בקליניקות:

- התפרסם מאמרו של עו"ד אסף דרעי, "[כרוניקה של אלימות משפטית: הרפורמה בחוק ההוצאה לפועל ומכתבי גבייה](#)" מעשי משפט ז' 91 והתקיים פאנל בעקבות מאמרו זה "איומים במשפט", בכנס עריכת דין חברתית באוניברסיטת תל אביב.
- התפרסמו שני מאמרים של עו"ס ענבר כהן:

1. בין שתי דרכים- המפגש בין טיפול למשפט כפי שבא לידי ביטוי בעדויות אנשי טיפול בתיקי עבירות מין (הליכים פליליים) המשפט כב 139 (2016).

2. מבנה של פגיעה: על היתכנות קיומו של מבנה כח פטריארכלי המקיים אלימות מינית בקהילת הלהטב" בזכויות הקהילה הגאה בישראל: משפט, נטיה מינית וזהות מגדרית. בהוצאת נבו והאוניברסיטה העברית.

• התפרסמה הארת פסיקה של עו"ד אפרת פודם: מחסום הקול: בעקבות רע"א 6897/14 רדיו קול ברמה בע"מ נ' קולך-פורום לנשים דתיות, מבזק הארות פסיקה 53.

1.3 פדגוגיה- הוראה קלינית:

א. במערך הקליניקות קיימים שלושה סמינרים קליניים המשלבים פעילות קלינית לצד כתיבת עבודת מחקר סמינריונית (זכויות נשים בהנחיית ד"ר רותי לבנשטיין-לזר, שוויון באמצעות דיני נזיקין בהנחיית ד"ר יפעת ביטון וזכויות החולה בהנחיית ד"ר נילי קרקו-אייל). בקליניקות אלו מתבצעת עבודת מחקר אקדמית לצד עבודת מחקר בשטח. בקליניקות האחרות, כל הסטודנטים נדרשים לכתיבת עבודות אקדמיות קצרות יותר המעוגנות בנושאי הקליניקה.

ב. **מפגשי סגל:** מפגשי סגל חודשיים המוקדשים לדיון בפעילות הקלינית, דילמות בעשייה הקלינית, הנחיית סטודנטים, עבודה מול לקוחות, ועוד. מפגש סגל אחד הוקדש לשיח רגשי בקליניקות בהנחיית ענבר כהן מנחת הקליניקה הסוציומשפטית.

ג. **מפגש של מנהלת הקליניקות עם חונכיות הקליניקות.**

ד. **מפגשי "הדרכה רגשית"** שקיימה מנחת הקליניקה הסוציו משפטית (בכובעה כעובדת סוציאלית) עם סטודנטים מקליניקות שונות.

ה. **סיורים לימודיים לקליניקות:** מטרת הסיורים היא לחשוף את הסטודנטיות/ים ל"שטח" ולחבר בין התיאוריה למציאות. בסיורים משולבים הרצאות, ביקורים במרכזים שונים ועוד. דוגמאות לסיורים: כנסת; דרום ת"א- מבקשי מקלט וחסרי בית; מעון מצפה ים של חסות הנוער לטיפול בנוער עובר חוק; תחנת משטרה (תאי העצורים, חדרי הטבעת טביעות אצבע וכיוב'); מרכז לנפגעי עבירה; מקלט לנשים מוכות; אגף לסיוע משפטי; כלא אופק; כלא גבעון; בית משפט עליון.

ו. **הרצאות אורח/ת בקליניקות:** דוגמאות: דובר צה"ל (על חופש המידע), עו"ד חברתיים מהזירה האזרחית, עובדות סוציאליות, קרימינולוגים ואנשי מקצוע בתחומים שונים ועוד.

פרסי הצטיינות:

ז. **פרס לקלינאית מצטיינת ע"ש קרן טנדלר הוענק ללירון קנטי מקליניקת שוויון.**

ח. **שני פרסי הצטיינות מהקתדרה לזכויות אדם הוענקו לדנה קליין מקליניקת קונקורד ודניאל גולדמן מהקליניקה הסוציו משפטית.**

2. הרחבת שיתופי פעולה עם הקהילה:

עריכת דין קהילתית הנטועה בקהילה ומייצרת "עריכת דין מלמטה" (bottom –up) מהווה אפיק עשייה משמעותי בפעילות הקלינית של מערך הקליניקות. עשייה מסוג זה מאפשרת לסטודנטים להכיר היטב את השטח, ללמוד את הצרכים והאינטרסים של הקהילה ולייצר עשייה קלינית ש"יוצאת" מהשטח ומבוססת על צורכי הקהילה.

במסגרת הדגש על עריכת דין קהילתית, הקליניקות השונות מפתחות פרויקטים של הקמת קבוצות וליווי של הקבוצות הכולל ליווי משפטי ואישי, הנגשת המשפט ומיצוי זכויות.

בנוסף, מקיימות הקליניקות לזכויות נשים, שוויון, הוצאה לפועל ומשפחה שיתוף פעולה הדוק עם מרכז מ.נ.ע (מרכז זכויות נשים עירוני) בראשון לציון. מרכז ייחודי זה מעניק סיוע משפטי פרטני לנשים בראשון לציון וסביבותיה, מקדם פרויקטים משפטיים וחברתיים לשינוי מדיניות בתחום של מגדר, כנסים, ימי עיון, סדנאות ופרויקטים מערכתיים רבים בתחומי נשים ומשפט ומייצר קואליציות בתחומים שונים הקשורות לנשים ומשפט. במסגרת שיתופי הפעולה, הקליניקות מייצגות נשים הפונות למרכז בסוגיות משפטיות שונות, מפתחת סדנאות בקהילה (מקלטים לנשים מוכות, סדנאות זכויות ואקטיביזם ועוד), מקדמות כנסים ושלחנות עגולים יחד וכן הצעות חוק.

שיתופי פעולה נוספים בקהילה:

רמלה: סדנאות לנוער בסיכון בתי ספר ערביים בעיר וניתן ייעוץ למחלקת החינוך ברמלה; ממשיך שיתוף פעולה עם מחלקת קהילה במשרד לבטחון פנים ועם גגון של עמותת "לשובע" בפרויקט "נשים חסרות בית ממשיך שיתוף פעולה עם המטה הארצי למאבק בגזענות; החל שיתוף פעולה עם הוסטל לאסירות משוחררות; החל שיתוף פעולה עם עמותת "תפוח" לנוער בסיכון; שיתוף פעולה עם פרום ארגוני צעירות; שיתוף פעולה עם עדאלה; עם ארגון ויצו, עם בית המשפט הקהילתי ברמלה, ועוד זירות רבות בקהילה.

כנסת:

- הקליניקה לזכויות נשים לקחה חלק בשולחן עגול בכנסת בנושא הצעת החוק למניעת כפייה מינית, אליו הוזמנה מנחת הקליניקה, ד"ר רותי לבנשטיין לזר למתן חוות דעת משפטית על הצעת החוק.
- הקליניקה לשוויון לקחה חלק ביום דיור ציבורי בכנסת בעקבות פעילותה העניפה בנושא.
- הקליניקה לשוויון קידמה כנס בנושא אלימות כלכלית בכנסת בעקבות פעילותה בנושא וקידום הצעת החוק למניעת אלימות כלכלית, יחד עם המשרד לקידום שוויון וח"כ זהבה גלאון
- הקליניקה הסוציו משפטית לקחה חלק בדיון בוועדת המשנה לצעירים וצעירות חסרי בית.
- מנחה קליניקת קונקורד עו"ד אבינעם כהן ומנחת הקליניקה הסוציו משפטית ענבר כהן הוזמנו להשתתף בדיון בהצעת החוק להשתת עונש מאסר על ילדים.

3. שיתופי פעולה בין בית הספר למשפטים ובתי ספר אחרים במכללה

- א. קליניקת זכויות החולה שיתפה עולה עם קליניקת המעצבים מבי"ס לעיצוב בארגון יום בריאות האישה. השת"פ נמשך לאורך סמסטר שלם וכלל מפגשים, פיתוח התוכן המשפטי והעיצובי של היום והנחייה משותפת של צוותי הסטודנטיות
- ב. קליניקה סוציו משפטית משתפת פעולה עם בי"ס למחשב בפיתוח אפליקציה לנוער חסר בית. הקליניקה מפתחת את התוכן המשפטי והמהותי לביה"ס למדעי המחשב אחראי לפיתוח האפליקציה.
- ג. הקליניקה הסוציו משפטית מהווה מודל לשיתוף פעולה בין בי"ס למשפטים ובי"ס למדעי ההתנהגות. בקליניקה סטודנטים/יות משני בתי הספר.

4. פעילות הקליניקות

סמינר קליני זכויות נשים:

העשייה הקלינית מתחלקת לשני רבדים. ברובד האחד, הסטודנטיות מקדמות פרויקט עקרוני בנושאי נשים, משפט וחברה. הפרויקטים עוסקים בשינוי מדיניות באמצעות כלים קליניים מגוונים כמפורט להלן. ברובד השני, הסטודנטיות נמצאות בשטח ופועלות בשיתוף פעולה עם מספר ארגוני זירה אזרחית.

1. ליווי משפטי והעצמת עובדות קבלן במכללה: פרויקט ממשיך זו השנה השביעית מאז שנת 2009. במסגרת הפרויקט התקיימו מפגשי העצמה וליווי אישי עם מנחת קבוצות (קאוצ'רית), שיעור מחשבים לעובדות, הרצאות בנושאי בריאות האישה, מפגש בנושא זכויות בעבודה. בנוסף, ממשיך ליווי משפטי של העובדות. הפרויקט הסתיים ביום שיא שכלל טיול וסיור שארגנו הסטודנטיות לעובדות הקבלן למרכז שרונה.
2. בתי משפט ייחודיים לאלימות במשפחה: בסמסטר ב' התקיים שולחן עגול רב משתתפים (שופט, אנשי משטרה, פרקליטות וסנגוריה, עורכי דין, אנשי רווחה וטיפול, אנשי ארגונים חברתיים ועוד) ונכתב נייר עמדה בסוגיה. בעקבות השולחן עגול יקודם בשנה הבאה פיילוט בסוגיה זו. הפרויקט מקודם בשת"פ עם ויצו.
3. פרויקט נשים חסרות בית: מטרת הפרויקט הינה בחינת ההיבטים המגדריים של חסרי בית בישראל וליווי משפטי ואישי של חסרות בית ב"גגון-שלטר" בת"א. במסגרת הפרויקט הוקמה קבוצה של נשים חסרות בית והסטודנטיות מקיימות פעילות סיוע פרטנית, העצמה אישית באמצעות פעילות ספורט לחסרות בית ומיפוי משפטי של הסוגיה. בסמסטר ב' נעשו ראיונות עומק עם הדיירות ב"גגון" וקבוצות מיקוד לקראת שולחן עגול שיתקיים באוקטובר, כתיבת נייר עמדה ושינוי חקיקתי.
4. אסירות משוחררות: נבנה מאגר מסמכים וליווי למיצוי זכויות בביטוח לאומי, הוצאה לפועל ועוד עבור אסירות משוחררות בהוסטל (היחיד בארץ). בעקבות הפרויקט פיתחה הקליניקה פיילוט בשת"פ עם ההוסטל במסגרתו סטודנטיות מהקליניקה יתנו סיוע משפטי לאסירות משוחררות, יעבירו סדנאות זכויות לאסירות ויקדמו פרויקטים לשינוי מדיניות בסוגיות עימן מתמודדות אסירות משוחררות
5. היבטים מגדריים בחוק חולי נפש: מטרת הפרויקט היא תיקון חוק חולי נפש ותקנות חולי נפש במטרה לכלול התייחסות ספציפית לנשים נפגעות תקיפה מינית בתהליך האשפוז והטיפול בבתי חולים לחולי נפש. התקיים מיפוי שטח מקיף ולאחר פגישה עם בכירה במשרד הבריאות הוחלט על שת"פ לקראת כתיבת נוהל בנושא. כתיבת הנוהל מתבצעת בימים אלו.
6. צעירות בחובות: בשת"פ עם הקליניקה להוצל"פ. במסגרת הפרויקט, נעשו ראיונות עומק עם צעירות בסיכון הסובלות מחובות. בעקבות המחקר, התקיים מפגש מקצועי עם עורכות דין חברתיות בתחום זה מארגון איתך-מעכי, חצר נשית ומרכז זכויות נשים עירוני. במפגש הוצגו הממצאים החדשניים ונקבעו אפיקי עשייה להמשך קידום הנושא.

סמינר קליני שוויון באמצעות דיני נזיקין (תמורה):

העשייה בקליניקה נעשית בשני אפיקים: האחד, ליווי תיקים משפטיים העוסקים בהפליה ובתביעות נזיקיות כנגד רשויות. השני, הקליניקה מקדמת פרויקטים לשינוי מדיניות. התיקים המשפטיים בהם עוסקת הקליניקה מתמקדים בנשים נפגעות אלימות כלכלית, נשים נפגעות עבירות מין ואלימות במשפחה, תיקי דיור ציבורי ותיקי הפליה.

פרויקטים ותיקים:

1. **תיקי אפליה בקבלת שירותים: הכנת תביעות וייצוג במקרים להלן:** אפליה בקבלה למעון יום של ילדשל אישה חד הורית אתיפית על רקע מוצאה; אפליה של ערבים ברכישת דירות ברמלה, אפליה בקבלה לגן ילדים של ילדה שאימה מהגרת ואינה יהודיה.
2. **תיק אלימות כלכלית:** תיק שעניינו בפונה שסבלה התעללות ארוכת שנים מבעלה-לשעבר, שהיה אליים ומכור להימורים. התמכרותו הביאה לכך שנטל הלוואות מבנקים ובחלק מהן גם סיבך אותה ואת ילדיהם. כיום, לאחר פרידתם, היא נתבעת על ידי שני בנקים שמהם נטל הלוואות. הבנק פתח נגדה תיק בהוצאה לפועל, והקליניקה הגישה התנגדות ובקשה לעיכוב ההליכים. התיק הועבר לבית משפט השלום, ניתן בו צו לעיכוב הליכי הוצאה לפועל **ובחודש יוני התקיים דיון בו הקליניקה קיבלה רשות להתנגד** והטיפול ימשיך.
3. **הצטרפות לבקשת ידיד בית המשפט בתיק שעניינו אלימות כלכלית:** התיק עוסק בתביעת לשון הרע אשר הוגשה כנגד אישה שהתראיינה בתקשורת וסיפרה כי חוותה אלימות כלכלית בתקופה בה הייתה נשואה. הגרוש בתגובה הגיש תביעת לשון הרע. צוות הקליניקה ביצע מחקר משפטי וכתב חוות דעת משפטית בעניין אשר תהווה בסיס לחלקה של הקליניקה בבקשת הידיד.
4. **דפו פרוורה:** על בסיס עבודת המחקר האינטנסיבית שנעשתה בשנה שעברה, אותרה מועמדת מתאימה להגשת תביעה. **צוות הקליניקה ליווה אותה משפטית** במהלך סמסטר ב' בהליכי הנפקת התיק הרפואי וטיוטת התביעה מושלמת בימים אלו. בנוסף, הקליניקה לוקחת חלק בכתיבת התגובה לעמדת מבקר המדינה.
5. **ייצוג הולם בפרסומות:** ניסוח הצעת חוק אשר תחייב את לשכת הפרסום הממשלתית להוציא פרסומים אשר ישקפו את המגוון האתני, מגדרי תרבותי במדינת ישראל (בעקבות פניית המשרד לשוויון חברתי לקליניקה).
6. **דיור ציבורי:** נושא זה מקיף הן תיקי דיור ציבורי והן פרויקטים לקידום מדיניות ועריכת דין קהילתית. הקליניקה חברה בפורום לדיור ציבורי; הקליניקה מטפלת בתיקים פרטניים: למשל ייצוג בבימ"ש מחוזי בתביעת פינוי של דיירת בדיור הציבורי, אשר בעקבות הפעילות המשפטית והתקשורתית של הקליניקה הוכרה זכאותה לדיור ציבורי. תיק נוסף עניינו בתביעת נזיקין נגד עמידר על טיפול כושל בזכאות של דייר. בנוסף, פיתחה הקליניקה סדנאות זכויות לדייר/ות הדיור הציבורי.
7. **חופש מחאה ואלימות משטרתית:** ליווי משפטי של תובעים/ות; **פיתוח ערכה וסדנה** שמטרתן לסייע בהגשת תביעות קטנות נגד המשטרה בגין נזקים שנגרמו מאלימות משטרתית בהפגנות, מעצרי שווא ועוד; **תביעת נזיקין** בשם שחקן כדורגל זר שנפגע מאלימות משטרתית.

סמינר קליני זכויות החולה:

העשייה הקלינית מתחלקת לשני אפיקים: הראשון, הקליניקה עוסקת בסיוע משפטי שוטף והנגשת מידע וזכויות בבריאות באמצעות פניות המגיעות אליה. השני, קידום פרויקטים מערכתיים לשינוי מדיניות.

פרויקטים:

1. **קנביס רפואי:** פרויקט שכלל בחובו מגוון של כלים משפטיים-חברתיים-קליניים כגון: מחקר השוואתי שעניינו ההסדרים המשפטיים בתחום במדינות מערביות; השתתפות בישיבת הועדה למלחמה בסמים בכנסת שעסקה בנושא של קנביס רפואי; פניות למשרדי הממשלה בעניין סירובן של מרפאות כאב לטפל

בחולים הזקוקים לקנביס רפואי; בדיקה באשר לנכונותם של מוסדות פסיכיאטרים לאשפז חולים העושים שימוש בקנביס רפואי, בקשת חופש מידע לחשוף את מדיניותן בנושא; הערות למשרד הבריאות באשר למתווה החדש המוצע להסדרת הנושא של קנביס רפואי.

2. **“אפס הפרדה”:** מטרת הפרויקט היא פרסום נוהל חדש על ידי משרד הבריאות, האוסר על בתי החולים להפריד בין היולדת לבין התינוק לאחר הלידה. הקליניקה מלווה ליווי משפטי קבוצת נשים המקדמת סוגיה זו ופועלת במקביל לקידום המטרה האמורה.

3. **יום מודעות לבריאות האישה:** אירוע שביקש להפנות זרקור לנשים חולות, לבריאות נשית, למחלות נשיות, ולזכויות הנתונות לנשים אל מול המערכת הרפואית. מטרתו הייתה למסור לנשים מידע באשר למחלות ייחודיות להן, חשיבות מניעתן או זיהוין מבעוד מועד, והזכויות הנתונות להן. לקראת האירוע נעשה מחקר משפטי בנושא ע”י צוות הקליניקה. ליום זה הגיעו נציגות עמותות שונות העוסקות בבריאות האישה, נעשו הרצאות בנושאים אלו, הופקה תערוכת צילומים ונעשה שימוש במגוון כלים להעלאת מודעות לנושא. הופק בשת”פ עם קליניקת המעצבים בביה”ס לעיצוב.

פניות:

במהלך השנה טיפלה הקליניקה ב**74 פניות בנושאים כגון** אישור והנגשת טיפולים שלא אושרו על ידי קופת חולים, זכויות יולדות, זכויות החולה, ביטוחים לילדים אוטיסטיים, קנביס רפואי ועוד. בנוסף, הקליניקה עובדת על הכנת שתי תביעות שיוגשו בבי”ד לעבודה.

קליניקה לזכויות אדם:

הקליניקה מקדמת פרויקטים עקרוניים לשינוי מדיניות במגוון נושאים הקשורים לזכויות אדם, נאבקת בהפלייה על מגוון צורותיה ומסייעת לאוכלוסיות מוחלשות.

פרויקטים:

1. **התנאים במתקן “חולות”:** פרויקט משותף לכל הסטודנטים בקליניקה. לאחר מיפוי משפטי של סוגיית מבקשי המקלט בישראל, ביקרו הסטודנטים במתקן “חולות”, ופגשו קבוצה של מבקשי מקלט המוחזקים שם. מבקשי המקלט הציגו בעיות שונות שנוגעות לתנאים במקום, ובשיתוף עימם נבחרו ארבעה נושאים לטיפול הקליניקה. הסטודנטים ראינו את מבקשי המקלט וסייעו בגביית תצהירים. בראשית חודש יוני, הגישה הקליניקה ארבע עתירות לבג”ץ (שתיים מהן בשיתוף קליניקת קונקורד) בעניינים הבאים: [האיסור על הכנסת ציוד אישי והציוד הבלתי מספק שניתן ע”י שב”ס](#); [היעדר פעילויות חינוך ופנאי](#); [היעדרם של מחשבים ואינטרנט](#); [השירות המחפיר במשרדי רשות האוכלוסין וההגירה ב”חולות”](#). מחכים לתשובת המדינה.

2. **סיוע משפטי לתושבים זרים:** אגף לסיוע משפטי במשרד המשפטים אינו מעניק סיוע בעניינים אזרחיים לתושבים זרים – מהגרי עבודה ומבקשי מקלט – אף שאין איסור בחוק לעשות זאת. בשנת הלימודים שעברה פנתה הקליניקה בעניין זה למשרד המשפטים. בהעדר מענה [עתרה הקליניקה בסוף חודש יוני לבג”ץ](#) בשם ארגוני זכויות אדם ובשיתוף הקליניקה לזכויות פליטים באוניברסיטת תל-אביב. אנו ממתנינים לתגובת המדינה לעתירה.

3. **הוספת השפה הערבית לתמרורי החנייה בתל-אביב-יפו:** הקליניקה פנתה, בשיתוף האגודה לזכויות האזרח ועדאלה לעיריית תל-אביב-יפו, משום שחלק גדול מן השילוט העירוני (כולל תמרורים) אינו כולל כיתוב בערבית, וזאת חרף [פסק דינו של בג”ץ](#) משנת 2002. לצורך הפעילות הסטודנטים תיעדו את

השילוט בעברית בלבד במוקדים רבים ברחבי העיר. ממתנינים לתגובת עיריית תל-אביב-יפו ושוקלים הגשת בקשה לפי פקודת ביזיון בית המשפט על מנת לחייבה לציית לפסק הדין.

פרויקטים ממשיתים

- בסוף חודש מאי השתתפה הקליניקה בדיון של ועדת המשנה לעניין תקנות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלויות של הכנסת בעניין תקנות הנגישות לרכבת שגובשו בעקבות עתירה שהגישה הקליניקה. העתירה תקפה את תקנות הנגישות, לפיהן על אנשים עם מוגבלויות לתאם את נסיעתם עם מוקד הרכבת לפחות 12 שעות מראש. בעקבות העתירה הוועדה אישרה תקנות חדשות. נמסר בדיון, כי מאז שהוגשה העתירה גדל באופן משמעותי מספר האנשים בכיסאות גלגלים שמשתמשים בשירותי הרכבת – כ-7,000 מדי חודש, מהם רבע אינם מתאמים עוד כלל את נסיעתם. עם פרסום התקנות תמחוק הקליניקה את העתירה.
- **מלאי הדירות בדיוור הציבורי:** בעקבות פנייה שהגישה הקליניקה בשנה הקודמת לשר הבינוי בדרישה להקים מאגר רישום מרוכז של מלאי הדירות בדיוור הציבורי, ענה משרד הבינוי (בדצמבר 2015), שלמשרד הבינוי מערכת נכסים חדשה, הכוללת רישום מרוכז של מלאי הדירות.
- **הסמכת מבקרים רשמיים בבתי סוהר לבקר גם במתקני משמורת למהגרים:** הצעת חוק בעניין הוגשה מחדש בכנסת זו.

קליניקת קונקורד לזכויות האדם במשפט הבינלאומי:

הקליניקה מתמקדת במשפט זכויות אדם בינלאומי. העשייה הקלינית מתמקדת בכתיבת חוות דעת בנושאים עקרוניים הקשורים לזכויות אדם במישור הבינלאומי ועתירות לבגץ. עוד עוסקת הקליניקה בכתיבת ניירות עמדה, ארגון שולחנות עגולים ומשתמשת במגוון נוסף של כלים קליניים לשינוי מדיניות.

פרויקטים:

1. **זכויות נשים בחיים הציבוריים:** הצטרפות לעתירה נגד התקנון המפלה של אגודת ישראל (בג"ץ 1823/15 בן פורת); קיום שולחן עגול ראשון מסוגו בסוגיה זו, בהשתתפות נשים מעמותת "לא נבחרות לא בוחרות", עורכיות דין, נשות אקדמיה, נשות ארגונים במגזר האזרחי; השתתפה הקליניקה בישיבה של ארגוני נשים שהחליטו להצטרף להליכים, וכן **ניסחה עם ועבור עמותת נבחרות (נשים חרדיות לשוויון ייצוג וקול) נייר עמדה** שהוגש יחד עם טיעונים משלימים של הקליניקה ליועץ המשפטי לממשלה, לקראת דיון בגיבוש עמדתו בסוגיה. הליווי של התיק ממשיך.
2. **הזכות לחינוך וחובת המדינה לספק תכנית ליבה:** בחודש יוני הוגשה בקשת ידיד בית משפט בתמיכה לתובענה של קבוצת חוזרים בשאלה התובעים את המדינה על נזקים שנגרמו להם כתוצאה מכך שלא למדו לימודי ליבה במוסדות לימוד חרדיים.
3. **תנאי עבודה של עובדים זרים:** באוגוסט תישמע עתירה שהגישה הקליניקה (במקביל לעתירה נוספת של קו לעובד) העוסקת בהסדרי הגיוס של מהגרי עבודה לישראל ובהתקשרות בהסכמים דו-צדדיים עם מדינות מוצא לשם כך. במקביל, **החל מחקר איכותני (ראיונות)** עם עובדות סיעוד בעניין תנאי עבודה של מהגרי עבודה בסיעוד במטרה למפות את המתווה הכלכלי של גיוס והעסקת עובדים בסיעוד. ועל מנת לבחון אפשרויות פעולה משפטיות חלופיות. פעולה נוספת בתחום זה היא **פנייה למשרד המשפטים** בעניין חתימה והצטרפות של ישראל לפרוטוקול הנספח החדש לאמנת ה – ILO בעניין האיסור על עבדות. הקליניקה הכינה מכתב פנייה בעניין.

4. תיקי חולות: הוגשו שתי עתירות לבג"ץ בשת"פ עם קליניקת זכויות אדם. (ראו סיכום קליניקת זכויות אדם)
5. זכויות חיילים הנתונים בבתי כלא צבאיים: מחקר בסוגיה. הקליניקה פנתה לסניגוריה הצבאית בבקשת מידע, משלימה בדיקה של משפט בינלאומי רלוונטי ובודקת כעת את אפיקי הפעילות היעילים ביותר. במקביל, נאסף מידע ונגבים תצהירים מחיילים שעברו בכלא צבאי
6. כתיבת חוות דעת בנושא זכויות חברתיות וכלכליות של מי שאינם אזרחים בישראל.
7. הזכות למשפחה של מבקשי מקלט: בחודש נובמבר 2015 נכתבה חוות דעת בעניין זכותם של מבקשי מקלט למשפחה. חוות הדעת צורפה לסיכומים בתיק עקרוני המצוי כעת בעיון בבית המשפט העליון (בר"ם 23/15 פלוני).
8. הזכות להתאגדות ומגני זכויות אדם: תגובה לתזכיר הצעת החוק בעניין חוק חובת גילוי לגבי מי שנתמך על ידי ישות מדינית זרה (הגברת השקיפות של ארגונים שעיקר מימונם מתרומות של ישויות זרות).
9. זכויות אדם בהליך הפלילי - הצעה לתיקון חוק הנוער: (בשת"פ עם הקליניקה הסוציו-משפטית) תגובה לתזכיר הצעת חוק הנוער (שפיטה ודרכי טיפול) אשר מציע לתקן את החוק כך שניתן יהיה לגזור מאסר על ילדים מתחת לגיל 14 שנה בעת גזירת הדין.
10. זכויות אדם בהליך הפלילי - הצעה לחקיקת חזקת הימלטות: מחקר הכנה לקראת תגובה לתזכיר חוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה מעצרים)(חזקת הימלטות מדין) אשר ירחיב באופן משמעותי את השימוש במעצר עד תום ההליכים כלפי מי שאינם אזרחים או תושבים בישראל.

קליניקה סוציו-משפטית לקידום ההגנה על נוער בסיכון:

הקליניקה עוסקת בחיבור ובממשק בין סוגיות משפטיות וסוגיות פסיכו-סוציאליות בתחום של נוער וצעירים בסיכון. העשייה הקלינית מתבצעת בשני מישורים: הראשון הוא קידום נושאים עקרוניים הקשורים לנוער ולצעירים בסיכון, באמצעות שימוש בכלים משפטיים ופסיכו-סוציאליים. השני, הוא באמצעות שילוב הסטודנטים בארגונים משפטיים וסוציאליים המעניקים שירותים סוציאליים ומשפטיים לנוער ולצעירים בסיכון.

פרויקטים:

1. חובת דיווח קטינים פוגעים: מטרת הפרוייקט היא להציע שינוי בחובת הדיווח הקשור להאחדת אופן הטיפול בדיווחים המגיעים למשטרה ולרווחה. נעשה מחקר שטח מקיף וחיבור עם הרפרנטית לחוק במחלקת ייעוץ וחקיקה במשרד המשפטים לצורך הצגת ההצעה.
2. צדק מאחה במקרים של קטינים פוגעים מינית: הצעת מתווה עבודה לקיום הליכי צדק מאחה במקרים של פגיעות מיניות בהם הפוגע והנפגע קטינים. הקליניקה עובדת בשת"פ עם עמותת "קדם" שהיא הזכיינית של שירות המבחן לנוער ואמונה על קיום הליכי צדק מאחה לנוער עובר חוק. הקליניקה הכינה נייר עמדה הסוקר את התשתית המשפטית בארץ ובעולם בסוגיה. המסמך יוצג לעמותת קדם באוגוסט ובשלב מאוחר יותר לשירות המבחן.
3. אפליקציה לנוער מחוסר דיוור: אפליקציה שתאגד את כל המידע הדרוש לבני נוער השוהים ברחוב. החל מהוסטלים לשהות חרומית, שירותים רפואיים, שירותי רווחה וייעוץ וכו'. המידע כולל זכויות משפטיות רלוונטיות. צוות הקליניקה בנה את התשתית המהותית הרלבנטית. פיתוח האפליקציה יעשה בשיתוף עם ביה"ס למדעי המחשב.

4. **תעסוקה לצעירות:** צעירות בסיכון נתקלות בקושי להשתלב במקומות תעסוקה, בשל חסמים מגדריים, נפשיים וחברתיים. צוות הקליניקה בונה, בשיתוף עם פורום ארגוני צעירות, מודל תעסוקתי ידידותי לצעירות בסיכון. המודל כולל משתנים סוציאליים ותעסוקתיים, שיש להתייחס אליהם בתוכניות שילוב תעירות בסיכון בתעסוקה. המודל נתבסס על מחקרים בתחום, תוכניות תעסוקה בחו"ל ובארץ.

פרויקטים ממשיכים:

- **סדנאות זכויות לבני נוער בסיכון:** מועברות בבתי ספר ברמלה ובתנועת הנוער "נטע" בהפעלת עמותת "תפוח".
- **שילוב בני נוער בסיכון בתנועת הצופים**
- **עיגון מעמד "אחאים":** הצעת חוק הועברה למח' ייעוץ וחקיקה לרפרנטית לחוק הכשרות והאפטרופסות.

הקליניקה להוצאה לפועל:

הקליניקה פועלת לשינוי מדיניות בתחום הוצאה לפועל, נגישות של אנשים עניים למערכות הקיימות, ודיור ציבורי, זאת באמצעות חקיקה, עתירות לבגץ וניירות עמדה. בנוסף, מסייעת סיוע משפטי לפונים מול הוצאה לפועל, בנקים ועורכי דין.

פרויקטים

1. **צעירות בחובות: בשת"פ עם הקליניקה לזכויות נשים** (ראו סיכום קליניקת זכויות נשים)
2. **תזכיר חוק חדלות פירעון:** משרד המשפטים פרסם טיוטה של חוק חדש שיאחד את הטיפול והגבייה בחובות, שכיום מופרדת למספר מסלולים בחוק ההוצאה לפועל ופקודת פשיטת הרגל. הקליניקה מבצעת מחקר לצורך תגובה.

תיקים

1. **א. ב.:** הפונה היא זכאית לדיור ציבורי שקיבלה הודעה מעמידר שנמצאה לה דירה. היא גם חתמה הסכם עם עמידר לגבי הדירה, אך כשהגיע המועד לקבלה – עמידר התחרטה וסירבה לתת לה את הדירה. נשלח מכתב אל עמידר, בדרישה לאכיפת ההסכם. במקביל, הקליניקה עובדת על טיוטת תביעה נגד עמידר.
2. **ב.ב.:** אשה שנפלה קורבן לנוכל שנטל הלוואות בשמה ונעלם, וכיום מסובכת בחובות לבנקים וחברת האשראי, לאחר שהם מצידם אישרו הלוואות לא מוצדקות לנוכל. הקליניקה פנתה לבנק וחברת האשראי בניסיון להניאם מלהגיש תביעה נגדה, וכן פנתה למפקח על הבנקים במשרד האוצר שיבדוק את כשרות מתן הלוואות באופן בו זה נעשה.
3. **ע.ו.א.:** בני זוג שמצויים בתיק פשיטת רגל לאחר שהסתבכו בחובות לבנקים לאחר טרגדיה משפחתית קשה וכישלון בעסקים שהגיע בעקבותיה. הקליניקה מייצגת אותם בהליך פשיטת הרגל וכן בהתנהלות מול המנהל המיוחד שמונה מטעם הנושים, בהגשת דוחות ובהתכתבות בנושאים הספציפיים של הדירה והפיצויים.
4. **ב"ר:** תיק שהופנה ע"י עמותת כדורגל לחסרי בית, של פונה שהיה חסר-בית ואלכוהוליסט. נכנס להליכי פשיטת רגל והצליח להשתקם, אך לא הצליח להביא את ההליכים לסיום כדי להשתחרר מעול החובות. הקליניקה סייעה לפונה בהליך של קבלת הפטר מחובותיו במסגרת פשיטת הרגל, וממתניים להחלטה בעניינו.

5. ד. ל: דיירת דיוור ציבורי שסובלת מדרישות חוב בלתי מוצדקות ובלתי מבוססות שמופנות אליה על ידי עמידר, והופנתה לקליניקה לאחר שקיבלה איום על הגשת תביעת-פינוי. **הקליניקה מלווה משפטים את הפונה (מכתבים משפטיים ובהמשך, אם יהיה צורך בתביעה).**

6. א.ו: הפונה נתבעת על ידי בנק לשלם חוב בגין הלוואה, שיצר בעלה-לשעבר, ללא ידיעתה וללא הסכמתה (תוך שכנראה זייף את חתימתה). הבעל-לשעבר נמלט ונטש אותה ואת בתם הקטינה וכעת היא מתמודדת עם הליכים משפטיים שכבר הגיעו להוצאה לפועל. **הקליניקה הגישה התנגדות ללשכת ההוצאה לפועל בצירוף תצהיר.**

7. א. ר: הפונה הוא צעיר שניסה להקים עסק עצמאי שבסופו של דבר כשל ונכנס לחובות גבוהים לבנק. בימים אלו הקליניקה מכינה בקשת רשות להתגונן בטענות עקרוניות של הטעיה ואי-גילוי מידע נחוץ ע"י הבנק.

הקליניקה לדיני משפחה:

העשייה הקלינית מתמקדת בפרקטיקה משפטית-מעשית בתחום דיני המשפחה.

בקשות שטופלו בעמדת הייעוץ בביהמ"ש: 516 פניות טופלו ע"י הקליניקה בנושאים שונים כגון: צווי הגנה, צווי מניעת הטרדה מאיימת, בקשות אפוסטרופסות, צווי עיכוב יציאה מהארץ ועוד. כמו כן נכתבו תביעות במגוון סוגיות.

הקליניקה לחופש המידע:

הקליניקה מסייעת לאזרחים וארגונים בהשגת מידע מהרשויות וכתביבת עתירות לבתי המשפט המנהליים.

בקליניקה מוגשות שני סוגי בקשות חופש מידע: "בקשות רוחביות" – בקשות המוגשות במקביל לכלל משרדי הממשלה על מנת ליצור תמונה רחבה בקשר לנושאים העולים בבקשה, ובקשות "רגילות" המיועדות לרשות מסוימת.

בקליניקה הוגשו השנה עשרות בקשות. **להלן מספר דוגמאות**

- ביטוח לאומי – ערעורים על קביעות הביטוח הלאומי
- התאחדות לכדורגל – פרוטוקולים, תקציבים, מינויים
- משרד התחבורה – דוחות על תאונות
- משרד החינוך – תלמידים עם צרכים מיוחדים
- המרכז לגביית קנסות – קנסות שלא נגבו
- הרשות לזכויות ניצולי שואה – בקשות שהוגשו
- משרד התחבורה – רפורמת בוחני הנהיגה
- צה"ל – חלוקת אייטמים
- משטרה – אכיפה פלילית במזרח ירושלים
- רשות האוכלוסין וההגירה – סירובי כניסה לישראל
- משרד החינוך – אחוזי נשירה בבתי ספר תיכוניים.
- משרד החינוך – הטרדות מיניות בבתי ספר

הקליניקה לסיוע משפטי ונגישות לערכאות

הסטודנטים עובדים יחד עם עורכי דין מהסיוע המשפטי. הסטודנטים נחשפים לעבודה עם ועבור אוכלוסייה מוחלשת, לייצוג לקוחות של הסיוע המשפטי לרבות פגישות עם הלקוחות, גיבוש אסטרטגיה לניהול הטיפול, הכנת כתבי טענות ומכתבים, וליווי עוה"ד בערכאות המשפטיות.

קליניקת הפרקליטות

העבודה בקליניקה היא בשת"פ עם פרקליטות מחוז מרכז. הסטודנטים לומדים הכנת חוות דעת משפטיות, ליווי לדיונים משפטיים, פגישה עם נפגעי עבירה וחיפוש חומר משפטי.

קליניקת הסנגוריה

במסגרת הקליניקה נחשפים הסטודנטים הלכה למעשה לעבודתו של הסנגור. במהלך השנה הסטודנטים מסייעים לסנגורים בייצוג חשודים ונאשמים במגוון תיקים, הכנת חוות דעת, ליווי דיונים, פגישה עם לקוחות ומחקר משפטי.

❖ בשנת תשע"ז יעזבו קליניקות הסיוע, פרקליטות וסנגוריה את מערך הקליניקות ויעברו למערך ההתנסות המעשית-אקסטרנשיפ החדש שהוקם בביה"ס. המערך כולל שלל תוכניות התנסות מעשית בשטח במגוון ארגונים.

5. שיתופי פעולה חוצי קליניקות:

שיתופי פעולה בין קליניקות מייצרים עשייה קלינית מגוונת המשלבת נושאים וכלים שונים, הנחייה אינטרדיסציפלינרית וחיבור בין סטודנטים.

- א. הוקם "צוות חשיבה בנושא דיור ציבורי" שכולל ארבע קליניקות (בשיתוף עם עמותת הלב ומ.נ.ע מרכז זכויות נשים עירוני).
- ב. תגובה לתזכיר חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול) (תיקון) (ענישה), התשע"ו-2015 - קליניקת קונקורד למשפט בינלאומי והקליניקה הסוציו-משפטית לנוער וצעירים בסיכון, הגישו למשרד המשפטים את עמדתן בעניין תזכיר חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול) (תיקון) (ענישה), התשע"ו-2015. ראו לעיל
- ג. פרויקט צעירות בסיכון בחובות: קליניקת זכויות נשים וקליניקת הוצאה לפועל. ראו לעיל.
- ד. תיקי דיור ציבורי: משותפים לקליניקת שוויון וקליניקת הוצאה לפועל. ראו לעיל
- ה. הגשת עתירות לבגץ בנוגע לתנאים במתקן חולות: שתיים מהעתירות הוגשו על ידי הקליניקה לזכויות אדם וקליניקת קונקורד למשפט בינ"ל לאחר מחקר ועבודה קלינית משותפת.

6. נראות הקליניקות:

הופצו שני קול הקליניקות:

- קול הקליניקות הראשון: לצפייה בקול הקליניקות הראשון

• קול הקליניקות השני: ["לצפייה בקול הקליניקות"](#)

• אתר הפייסבוק ממשיך לפעול: [לעמוד הפייסבוק לחצו כאן](#)

• [טעימות ודוגמאות מכתבות על הקליניקות:](#)

○ על פרויקט של הקליניקה לזכויות אדם בעניין שילוט בערבית בתל אביב-יפו:

<http://www.haaretz.co.il/news/education/premium-1.2881901>

○ על חשיפה של הקליניקה לחופש המידע בעניין תקצוב מסיבת הפרידה של המפכ"ל דנינו:

<http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4740323,00.html>

○ על פרויקט נשים חסרות בית של הקליניקה לזכויות נשים:

<http://www.mako.co.il/study-career-entrepreneurs/Article-a39168d88c36e41006.htm>

○ עו"ד נילי אלכסנדרוביץ' מתראיינת לתוכנית "עושים סדר" על "אלימות רפואית" בלידה.

<http://192.118.60.6/radiomp4/2016/04/20/7043837.mp4>

○ כתבה על הקליניקות בארץ. ד"ר רותי לבנשטיין לזר מתראיינת לכתבה:

<http://www.calcalist.co.il/local/articles/0,7340,L-3672311,00.html>

○ על בקשת חופש מידע שהגישה גל רם, סטודנטית מהקליניקה לחופש המידע בנוגע ל"חלוקת

<http://www.meida.org.il/?p=6405> אייטמים" של צה"ל.

• סטודנטים כותבים על הקליניקות:

<https://www.colman.ac.il/node/5099> קליניקת קונקורד למשפט ביני"ל

<https://www.colman.ac.il/node/5095> קליניקת דיני משפחה

<https://www.colman.ac.il/node/5171> קליניקת שוויון (תמורה)

<https://login.colman.ac.il/node/5100> קליניקה לזכויות אדם

<https://www.colman.ac.il/node/5173> קליניקת זכויות החולה

<https://www.colman.ac.il/node/5096> קליניקת הוצאה לפועל אוריאל

קליניקת זכויות נשים

<https://www.colman.ac.il/node/5172>

<https://www.colman.ac.il/node/5174>

<https://www.colman.ac.il/node/5097> הקליניקה הסוציו משפטית

<https://www.colman.ac.il/node/5167> קליניקת חופש המידע

7. פעילויות שונות במערך הקליני:

- **יריד חברתי לאיסוף מוצרי יד שנייה למשפחות במצוקה** - יוזמת הקליניקה לשוויון באמצעות דיני נזיקין. בכסף שנאסף הוקמה קרן לרווחת עובדות הקבלן (ביוזמתה של ד"ר יפעת ביטון).
- **תחרות לרגל יום זכויות האדם** - קמפיין פייסבוקי העוסק בזכויות אדם ושינוי חברתי. כל קליניקה יצרה דף פייסבוק בתחום הקשור לנושאי עיסוקה של הקליניקה. הדפים שגרפו את מירב ה"לייקים" ויצרו תהודה זכו במקומות ראשונים. מקום ראשון: הקליניקה לחופש המידע.
- **יום בריאות האישה** ביוזמת הקליניקה לזכויות החולה (ראו לעיל).
- **יום סיור לעובדות הקבלן במכללה** ביוזמת הקליניקה לזכויות נשים (ראו לעיל).
- **מפגש פרויקטים מיוחדים** - הצגת הקליניקות השונות.
- **הצגה:** הקליניקה לשוויון והקליניקה להוצאה לפועל יצאו להצגה ("פרחה שם יפה") שלאחריה התקיים דיון עם השחקנים והקהל.

תודה לסגל הקליני המעולה שמאפשר קיום עשייה כה ענפה ומגוונת: עו"ד נילי אלכסנדרוביץ', ד"ר יניב בן הרוש, עו"ד איל גלובוס, ד"ר יפעת ביטון, עו"ד גיא דיין, עו"ד אסף דרעי, עו"ס ענבר כהן, עו"ד אבינעם כהן, עו"ד טל ענר, עו"ד אפרת פודם, עו"ד עודד פלר, ד"ר נילי קרקו איל, עו"ד נועם שובל, עו"ד דקלה שלום.

בברכה,

ד"ר רותי לבנשטיין לזר